

Okul Yönetiminde Etkili Olan Baskı Grupları

Pressure Groups Influential in School Administration

Şafii Önke⁽¹⁾, Mehmet Ekinci⁽²⁾,
M. Diyadin Ekinci⁽³⁾, Zikri Demirkıran⁽⁴⁾

⁽¹⁾ MEB Bağacık İlkokulu, Türkiye

^(2,4) MEB Ziya Gökalp İlkokulu, Türkiye

⁽³⁾ MEB Fatih Ortaokulu, Türkiye

⁽¹⁾ mam.21.47@hotmail.com, ⁽²⁾ mtkekinci@gmail.com, ⁽³⁾ mehmetdiyadinekinci@gmail.com,

⁽⁴⁾ zikri2121@gmail.com

Geliş Tarihi: 18 Kasım 2022

Kabul Tarihi: 15 Aralık 2022

Yayın Tarihi: 31 Ocak 2023

Öz: Açık örgütler olan okullar tarihsel süreç içerisinde her zaman baskı gruplarının etkilemek istedikleri yerlerin başında gelmiştir. Gelecek nesillerin yetiştirildiği okullarda ülkenin geleceği de şekillendirilmektedir. Birtakım baskı grupları kendi menfaatleri ve ideolojileri için bu kurumlara müdahalelerde bulunmaya çalışmaktadır ve kimi zaman da bulunmaktadır. Bu baskı grupları arasında dernekler, vakıflar, diplomatlar, yerel yöneticiler, cemaatler, aileler, öğretmenler, ticari kuruluşlar, siyasetçiler vb. pek çok oluşum sayılabilir. Yapılan literatür araştırması sonucunda ailelerin, öğrencilerin devamsızlıklarının düşürülmesi, notlarının yükseltilmesi, okulunun değiştirilmesi gibi talepler yer alırken, ticari kurumların, kantin işletmesi, servis ihalesi, kırtasiye ihtiyaçları için yönlendirmeleri şeklinde talepler yer almaktadır. Vakıf, dernek ve cemaat gibi baskı gruplarının ise ideolojileri doğrultusunda taleplerde buldukları görülmektedir. Sonuç olarak okul yönetimlerini etkilemeye çalışan baskı grupları söz konusudur ve bunun önlenmesi gerektiği ifade edilebilir. Bunu sağlamanın yollarının da yasal düzenlemeler, şeffaflık ve okul yönetiminin tarafsız kurumlarca denetlenmesinden geçtiği düşünülebilir.

Anahtar Kelimeler: Okul Yönetimi, Baskı Grupları

Abstract: Schools, which are open organizations, have always been at the forefront of the places that pressure groups want to influence in the historical process. The future of the country is also shaped in schools where future generations are raised. A number of pressure groups try to intervene in these institutions for their own interests and ideologies, and sometimes they do. These pressure groups include associations, foundations, diplomats, local administrators, congregations, families, teachers, commercial establishments, politicians, etc. many formations. As a result of the literature research, there are requests from families such as lowering the absenteeism of students, increasing their grades, changing their school, while there are requests from commercial institutions such as canteen management, service tender, and referrals for their needs.

It is seen that pressure groups such as foundations, associations and congregations make demands in line with their ideologies. As a result, there are pressure groups trying to influence school administrations and it can be stated that this should be prevented. It can be thought that the ways to achieve this are through legal regulations, transparency and auditing of school administration by impartial institutions.

Keywords: *School Administration, Pressure Groups*

Giriş

Eğitim ve öğretim bireylerin içerisinde yaşadıkları topluma uyumunu ve toplumsal hayatta "sosyal içirme"nin gerçekleşmesinde evrensel bir yoldur. Böylece bireyler, hem kendileri hem de içerisinde yaşadıkları toplumun yararına olacak şekilde insan kaynağı niteliğiyle kazanımlar sağlayabilir (Sapançalı, 2005). Eğitim ve öğretimin kurumsal karşılığı olan eğitim kurumları bireylere sosyal uyum yanında, mesleki kazanımlar sağlamanın ve bireysel gelişimlerinde son derece önemlidir (Özden, 1998). İçerisinde yaşadığımız dönemde etnik köken, toplumsal statü, din veya cinsiyet gibi özelliklere bakılmadan eğitime erişimler sağlanabilmektedir. Bu, modern toplumların önemli bir sosyal gelişim ölçüsü olarak kabul edilmektedir (Oral ve McGivney, 2014).

Ülkeler kendi gelenekleri, kültürel geçmişleri ve sosyo-ekonomik şartlarına uygun şekilde farklı eğitim modelleri ile halkın eğitime erişimlerini sağlamanın yollarını geliştirmektedirler. Eğitim sistemleriyle eğitim örgütleri ve yönetimleri ekonomik duruma, sosyal yapıya, devlet politikalarına, dini ve siyasi görüşlere göre değişebilmektedir. Ülkeler, gelecek nesillerin gelişiminin ve istikrarının sağlanması ve halklarının hayat standartlarını artırmak hedefi ile kaliteli bir eğitim sağlama anlayışla çalışmaktadır (Aytaç, 2013; Özdemir, 2012).

Okullar, çocukların birbirleri ile etkileşim içerisinde oldukları önemli sosyalleşme merkezlerindedir. Okullarda çocuklar yalnızca bilgi edinmekle kalmaz, bununla birlikte farklı gruplarla uyum içerisinde yaşamayı sağlayan sosyal kurallardan ve düzenlemelerden haberdar olurlar. Aynı zamanda sosyal yönden kendilerini geliştirirler (Aydın, 2015; Bozkurt vd., 2018).

Eğitimin önemiyle ilgili öne sürülebilecek çok sayıda görüş bulunmakla beraber bunların ortak düşüncelerinde nitelikli insan kaynağının yetiştirildiği yerlerin okullar olduğu görüşü hâkimdir. Bireylerin eğitiminde temel kurum olarak okulların da, bireysel ve sosyal ihtiyaçların karşılanmasına cevap verebilme sorumlulukları vardır. Başta gelen sorumluluksa bireylerin ve toplumların beklentilerini karşılayabilen kaliteli bir eğitim ortamının tesis edilmesidir. Ayrıca bunun sürdürülebilir olması da önemlidir. Kaliteli bir

eğitimin sağlanması, modern toplumlarda gün geçtikçe önemli hale geldiği gibi eğitim sistemlerinin planlanması, tasarlanması, izlenecek politikalar ve yönetimi daima tartışılan konulardan biri olmuştur (Gül, 2004).

Eğitimle ilgili tartışmalar incelendiğinde öncelikle eğitim modelleri, yöntemi, amacı, içeriği, organizasyon biçimi, hedef kitlesi, süreleri gibi konuların tartışıldığı görülmektedir. Aslında sayılan söz konusu unsurlar eğitimin iç ve dış çevresinin tasarımına ilişkindir. Zira eğitim konusunda öne sürülen teorilerin eğitim sisteminde yer alan herhangi bir çevreyle ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Mesela okul yönetimi kapsamında yapılmış olan bir çalışma okulun iç çevresiyle ilgilenirken eğitim politikası kapsamında yapılmış olan çalışmalar okulun dış çevresiyle ilgilenmektedir. Bu sebeple genelden özele gelindiğinde eğitim konusunun incelendiği çalışmaların okul ve çevre kapsamında bir noktada toplandığı ifade edilebilir (Gül, 2004; Yavuzer, 2000).

Bu çalışmada okul yönetimlerinde baskı grupları konusu ele alınmıştır. Bu amaçla yapılan çalışmada baskı grupları ele alınmış ve ne yönde baskılar yapmaya çalıştıkları ifade edilmeye çalışılmıştır.

Bir Eğitim Kurumu Olarak Okul

Toplumlar, kendilerine ait değerleri ve kazanımları bir sonraki nesle aktarmaya ve geliştirmeye önem vermektedirler. Söz konusu bu süreç toplumların gelişmişliklerine göre şekillenir. İlkel toplumlarda bu aktarım geleneksel olarak mitler şeklindeyken gelişmiş toplumlardaysa kurumsal eğitim sistemleriyle gerçekleştirilmektedir (Celkan, 2016).

Okul kavramıyla ilgili olarak içerik ve anlam bakımından çeşitli tanımlar ve yaklaşımlar söz konusudur. Yapılmış olan bazı tanımlara aşağıda yer verilmiştir:

Okul “eğitim sisteminin uzak, genel, özel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda, öğrenciye istendik bilgilerin, becerilerin ve davranışların bilimsel yöntemler ile kazandırıldığı bir örgüttür” (Aytaç, 2013). Okullar eğitim sisteminde kilit ve temel rol oynarlar. Bununla beraber okullar çevreleriyle etkileşime girerek toplumsal sınıflar arasında bir dengeleme unsuru olup, yönlendirici etkilere de sahiptir. Aynı şekilde Aydın (2015)’da okulların temel amacının kültürel, etnik ve sosyoekonomik farklılıkları toplumsal bir zenginlik olarak kabul ederek bu farklılıkların hoşgörüsü ile birleştirilmesi şeklinde ifade etmiştir.

Hoy ve Miskel (2015)'e göre okul, çevresi ile farklılaşan, etkileşim kuran, karmaşık sosyal ilişkiler ağı olan ve kendine ait ortak değerleriyle birbirine bağımlı unsurlardan oluşan sosyal sistemlerdir. Özdemir (2013)'e göre okullar, belli amaçlara ulaşmak için oluşturulmuş sosyal örgütlerdir. Okul örgütünün oluşmasındaki önemli etken, bireylerin ve toplumların ihtiyaçlarıdır.

Dalin (1993), okulları toplumların istekleri ve beklentileri ile öğretmenlerin ve öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının birleştiği bir değişim birimleri şeklinde tanımlamıştır. İnandı'ya göre (2016) okullar, modern toplumlar açısından toplumsal hayatta değişen sosyal ve ekonomik yapılanmalarda farkındalık yaratma, yaşanan gelişmelerin anlaşılabilmesi, yorumlanabilmesi için önderlik etmede önemli bir işleve sahiptir. Sayılan bu durumlar dikkate alındığında okulların özel bir çevre oldukları ifade edilebilir (Bursalıoğlu, 2015).

Başar (1999), okulun üç ana işlevinden bahsetmektedir. Bu işlevlerden ilki öğrencileri dış çevrenin zararlı yönlerinden korumak ve onların yaşamını kolay hale getirmektir. Diğer dış çevrede karşılaşılabilecek kumar, alkol vb. kötü alışkanlıkların okul içerisine girmesine engel olmaktır. Üçüncü işlevi de okul dışındaki hayatta uygulanması ve gerçekleştirilmesi güç olan dengeyi okul içindeki toplumsal hayatta sağlamaktadır.

Okullar girdileri ve çıktıları insanlar olan toplumsal örgütlerdir. Sözü edilen girdiler yani insanlar yakın çevreden alınırlar eğitim ve öğretim sürecinden geçirilerek çıktılar olarak yeniden topluma geri verilirler (Balci, 2016). Bu yönü ile okullar açık sistem özelliğinde olan kurumlardır. Açık sistemler ile ilgili bir sınıflandırma yapan Hoy ve Miskel (2015) bunu girdiler, çıktılar, işleme süreci, geribildirim, çevre, sınırlar, güç kaybı, denge ve eş sonluluk gibi ifadeler ile kavramlaştırmışlardır.

Okullar, toplumların ihtiyaçlarına göre iyi vatandaşlara sahip olmak için bireyleri geliştirme amacı güden, bireylerle-toplumun uyumunu sağlama hedefi olan profesyonelleşmiş eğitim amaçlı örgütlerdir (Elmacıoğlu, 2009). Okullar, ülkelerin eğitim sistemlerinde alınan kararların gerektirdiği faaliyetleri eyleme dönüştürmeleri nedeniyle eğitim sisteminin temelini oluşturmaktadırlar. Üstlendikleri bu rol itibarıyla okulların iletişimde ve ilişkide buldukları çevrelerine yansıtıkları esasında eğitim sisteminin kendisidir. Okulların her türlü faaliyetleri hem dış hem de iç paydaşlarını etkilemektedir; bu nedenle okullara karşı oluşacak ilgi esasında eğitime karşı oluşmaktadır. Bu durumda okulların üstlenmiş oldukları toplumsal sorumluluğu daha önemli hale getirmektedir (Yavuz, 2002).

Bununla beraber toplumsal yaşamda var olan siyaset, din, iş hayatı, sivil kuruluşlar ve devlet politikalarına uygun bireyler yetiştirilmesi beklentisi okulları diğer örgütlerden daha fazla açık sistemler haline getirmektedir. Zira adı geçen bu kurumlar ve toplumlar sahip oldukları bakış açısına göre okulları etkilemek istemektedir. Erdoğan (2002), bu konuda okulların kendilerini çevrelerinden soyutlamaksızın toplumsal erklere açık; öte yandan çevrelerine etkin bir tepki gösterme, özerkliğe sahip olma ve çevrelerine uyum gösterme gibi örgütsel davranışlar göstermeleri ve hizmet sundukları toplumla etkin ilişkiler kurmaları gerektiğini dile getirmiştir. Başaran'ın (1996) da belirttiği üzere okullar, girdisi insan olan ve eğitim-öğretim alanında faaliyette bulunan, eğitimin amaçlarına uygun davranışlar kazandıracak veya uygun olmayan davranışları düzeltmeye çalışacak, eğitim sisteminde halkla direkt temasta olan kurumlardır.

Şişman ve Turan (2004) ve Bursalıoğlu'na (2015) göre ise okulların bireysel alanda kişisel gelişimin sağlanması, gereken bilgilerin, becerilerin ve tutumların kazandırılması; sosyal boyutta bireylere içerisinde yaşadıkları toplumların kültürlerinin aktarılması ve toplumlarda kendilerinden beklenen rolleri sergileyerek birey-toplum uyumunu ve bireyin becerilerini geliştirmesi; demokratik yaşamın gerektirdiği ilkeleri ve değerleri özümsemiş, haklarının ve ödevlerinin bilincinde olan vatandaşların yetiştirilmesi ve ekonominin gereksinim duyduğu bireyleri yetiştirme gibi işlevleri ve görevleri vardır.

Okul kavramıyla ilgili tanımlardan hareketle eğitimin sadece okullarda gerçekleştirilen faaliyetlerden ibaret olmadığı ifade edilebilir. Öte taraftan okul, eğitim amacı ile tesis edilmiş özel bir çevre olduğundan eğitimin okullarda kurumsallaştırıldığı söylenebilir. Okullarda eğitim belirli amaçların gerçekleştirilmesi için planlanmış olan programlarla yürütülmek ile beraber okullar bir eğitim kurumu olarak kuruluşları, faaliyet biçimleri, uyguladıkları müfredatları açısından yasal ve idari sınırları belirlenmiş bir yapı ve işleyişe sahip kurumlardır (Aydın, 2015).

Okul-Çevre İlişkileri

Çalışmanın bu başlığı altında kuramsal olarak okul-çevre ilişkileri ve okul-çevre ilişkisinde etkili olan faktörlere değinilmiştir.

Okul-Çevre İlişkisinin Tanımı

Çevre; tüm canlıların etkileşim halinde oldukları fiziki, sosyal, biyolojik, ekonomik ve kültürel ortamlardır. Bir kurum olarak okullar da bu sosyal ortamların önemli bir yerinde konumlanmaktadır. Okulların çevresi, içerisinde buldukları ekonomik ve sosyal çevreyle bütünleşir. Okulların hem maddi hem de manevi kaynakları, velilerin profili ve

sosyal çevreleri okulların ve öğrencilerin başarısında etkili olmaktadır. Öğretmenler, okulların içerisinde buldukları çevrenin doğal, tarihi, kültürel, ekonomik ve sosyolojik özelliklerini bilerek eğitimleri sürdürmelidirler. Eğitim yöneticilerinin de okul-çevre ilişkilerinde sorumlulukları söz konusudur. Bu sorumluluklar;

Çevrenin okula katılımının sağlanması, çevrenin kalkınmasında okulun katkısı, çevresel baskı grupları ile ilişkiler, okul aile birliklerinin geliştirilmesi ve işlevsel kılınması, eğitimin çevre ile ilişkilendirilmesi ve çevresel desteğin sağlanması şeklinde sıralanabilir (Yiğit ve Bayrakdar, 2016).

Çevreyle İlişkileri Açısından Okul Türleri

Okulların toplumun bir parçası ve açık sistemler oldukları vurgulansa da bazı hallerde bu yargı geçerliliğini kaybedebilir. Mesela okulun, yalnızca mesleki becerilerin öğretimine yoğunlaşmış bir kurum gibi görülmesi toplumdaki izole edilmesine neden olabilmektedir (Erden, 2005). Tezcan (2019), çevre ile ilişkileri bakımından okul türlerini geleneksel, topluluğun bir modeli olarak ve topluluk okulu olmak üzere üç türde sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmaya ilişkin açıklamalar aşağıda sunulmuştur:

Geleneksel Okul: Bu türdeki okullar bir anlamda teknik özlerinin öğretim olduğu anlayışından yola çıkarak kendilerini bu özel işlevle sınırlandırmış okullardır. Bu tür okullarda eğitimden daha fazla öğretim ön plândadır ve bu anlayışı taşıyan okullar çevreye kapalıdır. Dolayısıyla toplumdaki da nispeten uzaktır.

Topluluğun Bir Modeli Olarak Okul: Bu tür okul modelinde, okullar içerisinde buldukları toplum ve çevresinin küçük bir parçası olarak görülmektedir.

Topluluk Okulu: Topluluk okulları yalnızca öğrencilerin eğitiminden değil, çevrelerinin, toplumun eğitiminden de sorumludurlar. Çevrenin kalkınmasında sorumluluk yüklenmişlerdir. Bu kavram içinde çevreyi ve toplumu etkilerler ve ondan etkilenirler.

Okul-çevre ilişkilerinin ele alındığı araştırmaların ortak düşüncesi okulların toplumsal ve bireysel refahına ve gelişimine hizmet etmeleridir. Uluğ'a (1995) göre eğitimin toplumda etkin bir rol üstlenmesi gerektiği anlayışı ortaya çıkmıştır. Okullar, çevreleriyle etkili iletişim içerisinde bulunarak işbirliği geliştirmeli ve bunu güçlendirmelidir. Sergi, kermes, gezi gibi faaliyetlerde çevrenin de sürece katılması, okulların çevreden maksimum ölçüde yararlanmasını sağlayacaktır.

Okul-Çevre İlişkilerinde Etkili Olan Faktörler

Okul-çevre ilişkisi söz konusu olduğunda araştırmacıların farklı yaklaşımlar öne sürdükleri görülmektedir. 2000'li yılların başlarına kadar literatürde okul-çevre ilişkisi dendiğinde ağırlıklı ailelerin ön planda olduğu değerlendirmelerin yapıldığı görülmektedir. Okulların yakın çevrelerinde ailelerin olmasının etkileri önemlidir. Fakat çağın değişen şartlarına göre okullardan umulan çıktılarının kalitesi değiştikçe okulların yakın çevrelerinin neresi olduğu, bu çevrenin okuldan neler beklediği ve kimlerden oluştuğunun yeniden ele alınması gereken bir konu haline geldiği ifade edilebilir (Kelgökmen İlic ve Yalçın, 2017).

Sanayi devriminden günümüze bireylerin ve toplumların eğitiminde üç aşamadan söz etmek mümkündür. 1900'lerin başından 2. Dünya Savaşı'na kadar eğitim anlayışında, eğitimlerin amaçları ve okullardan beklenen çıktılarda bireylerin eğitim ve öğretim seviyelerinin artırılmasına önem verilmiştir. Ardından gelen zamanda toplumun sosyal yönünün güçlendirilmesi, kültürel bilinç ve tarih, liyakat esaslı eğitim, sorumluluk bilinci gibi bilgi seviyelerinin artırılmasına önem verilmiştir. Burada ortak nokta eğitimin toplumsal refahın artırılmasına hizmet edecek düzeyde her bireye kazandırılmasıdır (Şengönül, 2009). Son aşamaya gelindiğindeyse önceki aşamalardan son derece farklı olarak bireyselleşmenin ve sınıflaşmanın ortaya çıktığı, bilhassa da 2000'lerden sonra kendisini gösteren bir döneme girilmiştir. Önceki dönemler birbirlerini tamamlayan bir niteliğe sahip iken son aşamaya gelindiğinde toplumda öğretim temeline oturtulan bir algının yerleştiği öne sürülebilir.

Okul ve eğitim kavramlarındaki dönüşümler okul ve çevre ilişkilerinin yapısının da değişmesine yol açmıştır. Bununla beraber Şişman'ın (2013) da belirtmiş olduğu gibi modern toplumlarda bireylerin eğitimleri büyük oranda okullara devredilmiştir. Bununla beraber okullar, içerisinde buldukları çevreyle bireylerin eğitimleri hususunda sorumlulukları paylaşmalıdırlar. Fakat üçüncü dönem itibarıyla bakıldığında; sorumluluğun tamamen okullara ve öğretmenlere aktarılma eğilimi gösterildiği söylenebilir. Bu tutum okullarda çevresel etkileri daha da önemli bir hale getirmektedir. Aslında çevresel etkiler çevresel baskılara dönüşmüştür denebilir.

Okulların idari, yasal ve eğitsel faaliyetlerine alışılmış işleyişinin haricinde bazı amaçlarla müdahalede bulunan ya da bunun için çalışan iç ve dış unsurlar baskı grupları şeklinde değerlendirilmektedir. Bu gruplar okullara yardım eden kişilerden oluşabileceği gibi okulları kendi menfaatleri için kullanmak isteyenlerden de oluşabilir. Yiğit ve Bayrakdar'a (2016) göre baskı grupları genellikle kitle iletişim araçlarını kullanan; lobcilik, tehdit, örgütsel faaliyetleri sabote etme, rüşvet gibi davranışlarda bulunan ve temel amaçları

kendi menfaatlerine kazanımlar sağlamak olan gruplardır. Bu grupların ortaya çıkışında dini, politik ve ekonomik nedenler rol oynayabilmektedir.

Okullar, doğaları gereği çevresi ile etkileşim içerisindeyler. Bu sebeple okulların çevresinde okulları etkilemek isteyen pek çok grubun olması da doğaldır (Eilertsen vd., 2008). Burada önemli olan söz konusu bu grupların beklentileriyle okulların faaliyet ve amaçları arasında bir dengenin olmasıdır. Zira baskı grupları okullar için gereken maddi manevi kaynakların elde edilmesinde ve eğitim kalitesinin artırılmasında önemli katkılar sunabilirler.

Erden (2005), okul ve çevre arasında düzgün ilişkiler kurulup, çatışmaya neden olabilecek durumlarda çevrenin bilgilendirilmesinde fayda olduğunu dile getirmiştir. Okulların karşılaştığı baskıların şiddeti ve yönü toplumsal ilişki yapıları ve toplumun okullardan beklentileri ile ilgilidir. Böyle durumlarda okul yöneticileri ve personelinin hukuki ve idari olarak kapsamı belirlenmiş görevlerini ve sorumluluklarını kötüye kullanabilecek istekler karşısında edilgen tutumlar sergilememeleri gerekmektedir (İnandı, 2016). Aksi durumda sağlıklı kararların alınması, eğitimin öncelikli hedeflerinin gerçekleştirilmesi, okul imajı ve kültürü gibi alanlarda yönetsel olarak zorda kalınabilecektir.

Okul Yönetimine Çevrenin Katkıları

Okul çevresi denildiğinde birçok unsurdan söz edilebilmekle beraber, aslında okulun çevresi toplumdur. Okul çevresi ana hatlarıyla okulun iç ve dış çevresi olarak iki grupta değerlendirilmektedir. İç çevrede öğretmenler ve öğrenciler asli unsurlardır. Okulun dış çevresindeyse aileler başat unsurlar olarak sivil toplum kuruluşları, baskı grupları, siyasi/nüfuzlu kişiler, üst bürokrasi, iş piyasası ve sendikalar sayılabilir (Bursalıoğlu, 2015). Yılmaz'a (2006) göre okullarda etkili bir okul-aile-çevre işbirliği sağlanamadığı zaman çocukların eğitsel gelişmelerinin arzu edilen düzeyde olduğundan söz edilmesi son derece güçtür. Öğrencilerin edindikleri bilgiler, beceriler ve tutumlar pekiştirebilmelerinde aile ve çevre desteği son derece önemlidir.

Okul yönetimleri, merkezi idarece benimsenmiş olan politikalara uygun kararlar verme, personeli yönlendirme, düzenleme yapma, amaçları gerçekleştirme öğrencileri izleme ve kaynakları etkin olarak kullanma gibi görevlerden sorumludurlar. Genel olarak sayılan bu sorumlulukların dışında özel olarak okul amaçlarını gerçekleştirme ve bu amaçlara giden yolda okulun çevresiyle ilgili iletişimi sürdürür. Başka bir deyişle okul yöneticilerinin genel görevi, merkez idarenin verdiği görevler; özel görevleri ise kendi

yöneticilik niteliklerine göre okulun iç ve dış çevresiyle gelişen süreçlere göre iletişim kurmaktır (Çalık, 2007).

Çınar'a (2010) göre okullar eğitim sistemlerinin en önemli unsurlarından birisidir. Zira toplumların değişimlere uyum sağlamaları ve gelişimleri, toplumun ihtiyacı olan nitelikte bireylerin geliştirilmesi, üretkenlik yetilerinin artırılması eğitim sistemiyle mümkün olabilmektedir. Eğitim sistemlerinin alandaki uygulayıcıları olan okullarda bu sürecin iyi bir şekilde yönetilmesi, çevreleriyle etkili iletişim kurmalarıyla gelişen okul-çevre ilişkisi toplumların istenen eğitim amaçlarına ulaşmalarını sağlayabilir.

Okul Yönetimlerini Etkileyen Baskı Grupları

Bu kavram ilk defa 1925'de bir gazeteci grubu tarafından Amerika Washington'da dile getirilmiştir. Baskı grupları, bir menfaat üzerinde birleşen ve bu menfaatlerini elde edebilmek amacıyla güç merkezlerini etkilemeye çalışan gizli ya da açık olarak bir araya gelmiş kişi ya da gruplardır (Kapani, 2007). Fakat Kuzu'nun (1985) da belirtmiş olduğu kabul gören görüşe göre, örgütlenmemiş olan topluluklar da baskı grubu olarak kabul edilebilir şekilde düşünceler söz konusudur. Bu hususta örgüt-grup ilişkisinin içeriğinin önemi vardır. Bu düşünceye göre; bütün grupların örgüt olarak kabul edilemeyeceği, kendiliğinden ortaya çıkan grupların tersine, sadece ilgili ülkelerin yürürlükte bulunan mevzuatları çerçevesinde belirlenmiş olan kurallar ile şekillenen gruplar örgüt sayılabilir.

Herhangi bir grubun, baskı grubu sayılabilmesinde iki şartın var olması gereklidir. Bu duruma göre, grubun üyelerinin kendilerini ortak menfaatlere sahip olan bir topluluk olarak görmeleri ve grubun hedefinde sisteme yönelik isteklerinin olması gerekir. Tanımda belirtilen menfaatin hedefinde sistemin olması şartı; bununla birlikte, baskı grubu kavramına yakın olan "menfaat grubu" kavramıyla arasındaki farkı da ortaya koyar. Zira bir grubun hedefinde sisteme yönelik bir isteğinin olmaması halinde, o grup bir baskı grubu değil, "menfaat grubu" olmaktadır. Dolayısı ile belli menfaatleri savunmak amacıyla bir arada bulunan "menfaat grupları", örgütlenip sistemli faaliyetlerle giriştikleri ve karar alıcıları farklı yollardan etkilemeye başladıklarında baskı grubuna dönüşürler (Bilgici, 2010:13-14).

Baskı gruplarının yapıları incelendiğinde homojen bir yapıda olmadıkları, farklı yönlerden farklı kategorilere ayrıldıkları görülmektedir. Bu gruplar oluşumları itibarıyla kendilerine has özellikler taşır. Farklılıkları olan baskı gruplarına ilişkin tüm toplumlar için geçerli bir sınıflandırmanın yapılması mümkün olmamaktadır. Fakat genellikle baskı grupları ortak tutumlar ve ortak menfaatler üzerinde toplanmış olan gruplar olarak iki türde

değerlendirilmektedir. Birlikler, meslek odaları ve sendikalar ortaklaştıkları menfaatler üzerinde toplanan gruplar için örnek olarak verilebilir. Ortak tutumlar üzerinde toplanan gruplarsa maddi veya mesleki menfaatlerden çok ortak bir amacın, bir davanın ya da korunmak istenilen manevi değerlerin etrafında toplanmışlardır. Baskı gruplarının üyeleri çok farklı çevrelerden oluşabilir. Bu gruplar toplumsal ya da grubun menfaatleri için kamusal alanı etkilemeye çalışan sivil unsurlar şeklinde de görülebilir (Kuzu, 1985:131). Bu grupların temelinde hedefledikleri sistemi etkileyerek kendileri ya da toplum için bir değer veya bir durum hakkında yönlendirmeye çalışmak amacı bulunmaktadır. Dolayısı ile Bursalıoğlu'nun (2015) belirttiği üzere bu grupların gösterdikleri faaliyetler ya da sergiledikleri tutumlar daima bozucu etkiler yaratmayacağı gibi iyi niyetli de olmayabilir.

Eğitim kurumlarının baskı gruplarıyla ilgili durumlarını anlamak için, bu baskı gruplarının yapılarına ve yöntemlerine bakılmalıdır. Bu grupların okuldan elde edebileceği maddi menfaatlerden (kırtasiye, servis, kantin gibi işletmeler) kişisel menfaatlere (görevlendirme, öğrenciye yönelik talepler gibi) kadar birçok hususta olabilmektedir (Özcan, 2014). Bu nedenle okullarda sosyal, eğitimsel, siyasal ve ekonomik anlamda bu grupların etkinliği görülebilir.

Bürokrasi

Baskı grupları olarak bürokrasi iki şekilde değerlendirilebilir. Bunlardan ilki Milli Eğitim Sistemi içerisinde yer alan il-ilçe milli eğitim müdürleri, şube müdürleri, bakanlık gibi kademelerdir. Diğeriyse Milli Eğitim camiası ile organik bağının olmamasıyla beraber okullar üzerinde etki yapabilen orta ve üst kademe yetkili kişilerdir. Sayılan bürokratik grubun müdahaleleri okulların işleyişlerinde bozucu etkiler yaratabilmektedir (Yılmaz ve Beycioğlu, 2017:3-4).

Okullarda önemli bir yeri olan eğitim bürokrasisinin temel görevi eğitim politikaları, eğitim sistemini ve uygulamalarının gerçekleştirilmesi ve denetlemesidir. Bu görevler olması gereken asli görevlerden olup okulların yönetimlerinde ihtiyaç görülen alanlarda idari ve yasal düzenlemelere göre devreye girmelidir. Eğitim bürokrasisinin temel görevlerinin haricinde kalan görevler için okul yönetimine müdahalelerde bulunması baskı oluşturmak anlamına gelmektedir. Okul yönetimlerinin alacakları kararlara müdahale edilmesi, kayırma taleplerinin olması, planlamalarda müdahale edilmesi, öğrenci veya personel nezdinde bazı özel taleplerin olması baskı unsurları arasında sayılabilir. Bürokratik baskıda bulunan gruplarının etkileri okulların buldukları yere göre (merkez veya taşra) değişebilmektedir (Bursalıoğlu, 2015:71).

Birçok okul yöneticisinin tecrübe ettiği bürokratik baskıların nedeni, yetki sahibi olanların idarecilik statüleri bakımından kendilerinden alt pozisyondaki okul yöneticileri üzerinde otorite baskısı kurmalarıdır. Bürokratik baskılar, şayet okul taşradaysa ilçe nezdinde bulunan yerel idarenin başındakilerden, milli eğitim yöneticilerinden, diğer kurumların üst yöneticilerinden kimi zaman istek, kimi zaman da üst perdeden olabilmektedir. Merkezi yerlerdeyse bu tür etki ve baskıların daha çok görülmesi mümkündür (Yılmaz ve Beycioğlu, 2017:3-4).

Aileler

Aileler, okul yöneticilerinin en fazla ve en sık ilişkide oldukları gruptur. Veli grupları olan aileler, kendi bakış açıları ve değerlendirmelerine göre okul yönetimlerinden beklenti içerisinde olabilmektedir. Velilerin kendi beklentilerine göre okul yönetimleri ve öğretmenler üzerinde baskı kurmaları ya da beklentilerinin karşılanması konusunda ısrarcı davranmaları halinde bundan en fazla zarar görecektir olan öğrencilerdir (Bursalıoğlu, 2015:50-52).

Ailelerin okul yönetimlerine ve öğretmenlere karşı oluşturdukları baskıların genel olarak çocuklarının “özel” olduğu düşüncesinden kaynaklanmakta olduğu görülmektedir. Ailelerle okul yönetimleri arasındaki ilişkilerin baskıya döndüğü bir yapıda eğitimin herkese eşit bir şekilde sunulmasında bazı sorunların yaşanması doğaldır. Bu nedenle taleplerin karşılanması noktasında aile-okul-öğretmen iletişimin geliştirilmesi yararlı olacaktır. Aksi halde, Güneş ve Günbayı'nın (2017) yaptıkları çalışmada da belirttikleri gibi ülkemizde okul-toplum-aile işbirliğinin geliştirilmesi için kurulmuş olan “MEBİM 147” telefon hattı şikâyet merkezine dönüşmüş, arayan kişilerin kişisel bilgilerinin gizliliği nedeniyle asılsız ihbar ve şikâyetler okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin motivasyonlarında düşüşler yaşanmasına neden olmuştur. MEBİM 147 telefon hattı uygulaması bu nedenlerden dolayı kaldırılmıştır.

Kamuoyu

Bu kavram siyaset biliminin çalışma konularındandır. Tanımıyla ilgili üzerinde varılmış bir görüş birliği bulunmamaktadır. Maigret (2013) kamuoyunu şöyle izah etmiştir: Kamuoyu devletin güçlerinin davranışını ve uygulama yöntemlerine yön veren bir dizi normdur. Sosyal bilimlerdeyse kamuoyu, bireylerin davranışlarını, kanaatlerini ve çalıştıkları iş yerleri, aileleri ve içerisinde yaşadıkları yakın çevreleriyle ve toplumun tümünü kapsayan sosyal grubun davranışları ve kanaatleriyle ilişkili olduğu değerlendirilmektedir.

Kapani (2007) kamuoyunu belirli bir zamanda, belirli bir tartışmalı sorunlara karşı, bu sorunlarla ilgilenen kişiler grubuna ya da gruplarına hâkim olan kanaatti olarak tanımlamıştır.

Kavramın alt unsuru olan “yerel kamuoyu” ise okulların muhatap oldukları çevreyi ifade etmektedir (Asiliskender, 2004:86). Bu bakımdan değerlendirildiği zaman kamuoyu, istenen bir durumun oluşturulması ya da tartışmalı bir hususta herhangi bir gruba üye olanların birbirleriyle karşılıklı etkileşimleri neticesinde ortaya çıkar. Dolayısıyla “kamuoyu”nun hem soyut hem de somut bir “grup” olarak değerlendirilmesi mümkündür (Ertaş, 2010:33).

Sendikalar

Sendikanın temel kuruluş amacı çalışanların özlük haklarıyla çalışma koşullarının iyileştirilmesini sağlamak, haklarını ve menfaatlerini korumaktır. Çalışanlar adına yeni kazanımlar sağlamak ve çalışma yaşamında oluşabilecek sorunlara çözümler getirmek amacıyla olan sendikaların eğitim alanında da önemleri ve işlevleri her geçen gün artmaktadır (Demirtaş, Özer, Atik ve Kırbaç, 2015).

Okullardaki baskı söz konusu olduğunda sendikalarla ilgili tartışmalı ve geniş bir alan ortaya çıkar. Sendika ve yönetim ilişkileri Koray’ın (1996) ifade ettiği gibi temelinde bir menfaat çatışmasına dayanan, ancak birbirlerinin varlığına ihtiyaç duyan tarafların oluşturduğu bir pazarlık ilişkisi söz konusudur. Bu ilişki çalışanlar ile işverenlerin yöneticileri arasında gerçekleşmektedir (Gemici, 2008).

Çalışanların menfaatleri için çaba gösteren sendikalar aynı zamanda bir güç olma eğilimi de göstermektedirler. Politik bir duruşları olduğundan bazen yanlı tutumlar sergileyebilmektedirler. Bu nedenle eğitim alanında faaliyet gösteren sendikalar, eğitim sisteminde, okullarda, eğitim çalışanlarının emeği alanında kendi uğraş alanları ile ilgili olan hususlarda muhatapları üstünde baskı kurabilmektedirler (Öztürk, 2013).

Diğer Baskı Grupları

Önceki başlıklarda sayılan baskı gruplarına ilaveten diğer baskı gruplarında bir yanı sosyolojik, diğer yanı politik ve eğitimle ilgili gruplardan söz edilebilir. Bu baskı grupları arasında vakıflar, dernekler, işveren birlikleri meslek odaları, holdingler, tarım kooperatifleri, çiftçi birlikleri, cemaatler sayılabilir (Kitapçoğlu, 2013). Bu gruplar ile beraber aileler/aşiretler, hemşeri grupları, zümreler, etnik gruplar, politik ve ideolojik gruplar da baskı grupları arasında sayılabilir. Sözü edilen bu grupların okullara yararları oldukları kadar kaygıya neden olacak derecede zararları da olmakla beraber, bu gruplar

kendi görüşlerine ve bakış açılarına göre okul yönetimleri üzerinde baskılar yapabilmektedirler.

Sonuç

Okul yönetimlerini etkileyebilen baskı gruplarının bürokratlar, aileler, yerel yöneticiler, aşiretler, ticari yapılar, kanaat önderleri, öğretmenler, sendikalar ve diğer okul yöneticileri, siyasi parti temsilcileri, yerel basın olduğu görülmüştür.

Okulların buldukları sosyal ve ekonomik çevreye göre okullardan talep edilen konular ve baskı grupları farklılık göstermektedir. Yapılan literatür taramasına göre baskı gruplarının taleplerinin genellikle okul yönetiminden sınıf seçme, öğretmen tercih etme, devamsızlıkların silinmesi, daha fazla kurs ya da etüt sağlanması, kayıt alanının dışında ikamet eden öğrencilerin kayıtlarının yapılması şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. Baskı gruplarının personel işleri ile ilgili olarak da okul yönetiminden tayin, öğretmenler için resmi olmayan izin isteme, daha iyi bir okulda görevlendirilme gibi taleplerinin olduğu söylenebilir. Bununla beraber sendikaların tanıtım toplantıları yapma, üye kazanmaya yönelik taleplerinin olduğu da ifade edilebilir. Ticari baskı gruplarının ise okuldan öğrencilerin ya da velilerin kendilerine yönlendirilmesi ve tanıtım–reklam–satış yapma, kantine yönlendirme, servis, bakım–onarım ihalelerini alma gibi isteklerde buldukları görülmüştür.

Kaynaklar

- Asiliskender, B. (2004). *Kimlik, Mekan ve Yer Deneyimi, Kültür ve İletişim*. Ankara: Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Mezunları Vakfı.
- Aydın, A. (2015). *Sınıf Yönetimi*. (18. baskı). Ankara: Pegem A.
- Aytaç, T. (2013). *Eğitim Yönetiminde Yeni Paradigmalar/ Okul Merkezli Yönetim*. (2. baskı). Ankara: Nobel.
- Balcı, A. (2016). *Açıklamalı Eğitim Terimleri Yönetimi Sözlüğü*. (3.baskı). Ankara: Pegem A.
- Başar, H. (1999). *Sınıf Yönetimi*. (3. baskı). İstanbul: MEB.
- Başaran, İ. E. (1996). *Türkiye Eğitim Sistemi*. (3. baskı). Ankara: Yargıcı.
- Bilgici, Ö. (2010). *Baskı Grupların Siyasi Karar Alma Organları Üzerindeki Etkisi: Türkiye Barolar Birliği Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Bozkurt, E., Bayar, A. ve Üstün, A. (2018). "Okul Yöneticilerinin Okul-Çevre İlişkileri ile İlgili Sorunları ve Çözüm Önerileri". *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (3), 2561–2574.
- Bursaloğlu, Z. (2015). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. (19. baskı). Ankara: Pegem A.
- Celkan, H. (2016). Eğitim ve Toplum. M. Ç. Özdemir (Ed.), *Eğitim Sosyolojisi* içinde. Ankara: Pegem A.

- Çalık, C. (2007). "Okul-Çevre İlişkinin Okul Geliştirmedeki Rolü: Kavramsal Bir Çözümleme". *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27 (3), 123-139.
- Çınar, O. (2010). "Okul Müdürlerinin İletişim Sürecindeki Etkililiği". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36, 267-276.
- Dalin, P. (1993). *Changing The School Culture*. London: Cassell.
- Demirtaş, H., Özer, N., Atik, S. ve Kırbaç, M. (2015). "Sendikal vatandaşlık Davranışı ve Sendikal Kimlik İlişkisi: Öğretmenler Üzerine Bir Araştırma". *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 77-93.
- Eilertsen, T., Gustafson, N., ve Salo, P. (2008). "Action Research and The Micropolitics In Schools". *Educational Action Research*, 16 (3), 295-308.
- Elmacıoğlu, T. (2009). *Başarıda Aile Faktörü*. İstanbul: Yakamoz.
- Erden, M. (2005). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. İstanbul: Epsilon.
- Erdoğan, İ. (2002). *Eğitimde Değişim Yönetimi*. Ankara: Pegem A.
- Ertaş, H. (2010). *Kamuoyu ve Kamuoyu Oluşturma Yöntemleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Gemici, Y. (2008). *Eğitimde Sendika-Yönetim İlişkileri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Gül, G. (2004). "Birey Toplum Eğitim ve Öğretmen". *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 223-236.
- Güneş, İ., ve Günbayı, İ. (2017). "BİMER, ALO 147, CİMER Gibi Kurumlara Yapılan Şikâyetlerin Okul Yönetimine Etkisine İlişkin Yönetici Görüşleri: Bir Durum Çalışması". *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6 (3), 1-10.
- Hoy, W. K., ve Miskel, C. (2015). *Eğitim Yönetimi: Teori, Araştırma ve Uygulama*. S. Turan (Çev.). Ankara: Nobel.
- İnandı, Y. (2016). Okula Toplumsal Katılım. R. Sarpkaya (Ed.), *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi* içinde (5. baskı). Ankara: Anı.
- Kapani, M. (2007). *Politika Bilimine Giriş*. (19. basım). Ankara: Bilgi.
- Kelgökmen İlic, D., ve Yalçın, B. (2017). "Y Jenerasyonunun Farklılaşan İş Değerleri ve Liderlik Algılamaları". *Journal of Yaşar University*, 12 (46), 136-160.
- Kitapçioğlu, T. (2013). "Baskı Grupları ve Demokrasi". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 106, 357-392.
- Koray, M. (1996). *Endüstri İlişkileri*. (3. baskı). İzmir: Doğruluk.
- Kuzu, B. (1985). "Kamu Yönetiminde Baskı Gruplarının Rolü ve Memleketimizdeki Duruma Kısa Bir Bakış". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 51 (1-4), 65-136.
- Maigret, E. (2013). *Medya ve İletişim Sosyolojisi*. Çev. H. Yücel. İstanbul: İletişim.
- Oral, I., ve McGivney, E. J. (2014). *Türkiye Eğitim Sisteminde Eşitlik ve Akademik Başarı Araştırma Raporu ve Analiz*. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi.
- Özcan, K. (2014). "Çevresel Baskı Gruplarının Okul Yönetimine Etkileri:Adıyaman İli Örneği". e-*International Journal of Educational Research*, 5 (1), 88-113.
- Özdemir, S. (2012). Türk Eğitim Sisteminin Yapısı, Eğilimleri ve Sorunları. S. Özdemir (Ed.), *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi* içinde. Ankara: Pegem A.
- Özdemir, S. (2013). *Eğitimde Örgütsel Yenileşme*. (7. baskı). Ankara: Pegem A.

- Özden, Y. (1998). *Eğitimde Dönüşüm: Yeni Değer ve Oluşumlar*. Ankara: Pegem.
- Öztürk, M. (2013). "Sendikal Demokrasinin Örgütlü Hareketler Açısından Önemi". *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 18 (2), 269-285.
- Sapancalı, F. (2005). "Avrupa Birliği'nde Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri". *Çalışma ve Toplum*, 6 (3), 51-106.
- Şengönül, T. (2009). "Sosyal Sınıf Kökeni, Eğitimsel Kazanım ve Dikey Sosyal Hareketlilik İlişkisi". *Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 2 (3), 1-26.
- Şişman, M. (2013). *Eğitimde Mükemmellik Arayışı: Etkili Okullar*. (4.baskı). Ankara: Pegem A.
- Şişman, M. ve Turan, S. (2004). Eğitim ve Okul Yönetimi. Y. Özden (Ed.), *Eğitim ve Okul Yöneticiliği El Kitabı* içinde. Ankara: Pegem A.
- Tezcan, M. (2019). *Eğitim Sosyolojisi*. (19. baskı). Ankara: Anı.
- Uluğ, F. (1995). "İlköğretimde Okul-Çevre İlişkileri". *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 181-196.
- Yavuzer, H. (2000). *Okul Çağı Çocuğu*. İstanbul: Remzi.
- Yılmaz, A. İ. ve Beycioğlu, K. (2017). "Okullardaki Bürokratik Yapıya İlişkin Öğretmen Görüşleri". *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 1- 23.
- Yılmaz, V. (2006). *İlköğretim Okullarının Etkili Okul Özelliklerini Sahip Olma Düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Yiğit, B. ve Bayraktar, M. (2016). *Okul-Çevre İlişkileri*. Ankara: Pegem A.